

Liikkuva varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 50.)

Liikkuva varhaiskasvatus -avustushaussa painotetaan **varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin liikunnallistamista, varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen ja tietoisuuden lisäämistä, yhteistyötä huoltajien kanssa** sekä **kuntakoordinaatiota**. Pyrkimyksenä on, että varhaiskasvatus mahdollistaa lapsen liikkumisen vähintään kaksi tuntia päivässä, mikä kattaa noin 2/3 ikäryhmän fyysisen aktiivisuuden suosituksista.

Keskeisenä toimintatapana liikunnallisen toimintakulttuurin kehittämisessä on toiminnan integroituminen arkeen, laaja-alainen kehittäminen ja yhdessä tekeminen. Jokainen hanke voi kehittää aktiivista toimintakulttuuria omalla tavallaan, organisaation omien tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Liikunnallisen toimintakulttuurin kehittämistä varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa kuntaorganisaation eri tasoilla ja eri toimialojen välillä.

Aikuisten vastuulla on tukea lasten hyvinvointia, terveyttä ja oppimista siten, että jokaisen lapsen oikeus liikkua ja leikkiä toteutuu joka päivä. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisvaltaista ja eheytettyä. Lasten fyysisen aktiivisuuden ja monipuolisen liikkumisen tulee olla mahdollista jokaisen varhaiskasvatuspäivän aikana.

Kehittämiskohteiden tunnistamiseksi kannattaa hyödyntää Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman Nykytilan arviointi -työkalua. Avustusta saavan kunnan kaikkia varhaiskasvatusyksiköitä pyydetään täyttämään Nykytilan arviointi: <https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/nykytilan-arviointi> Hankkeet ovat raportoineet, että huolellinen suunnittelutyö ja tarpeiden tunnistaminen ovat olleet heillä tärkeitä onnistumisen edellytyksiä.

Seuraavaksi kuvataan niitä tekijöitä, joiden on havaittu edesauttavan menestyksekkään Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan rakentamisessa.

Kriittisiä menestystekijöitä

Liikunnallisen toimintakulttuurin kehittäminen

Liikkuva varhaiskasvatus -yksiköissä lapsen fyysistä aktiivisuutta ja sen edistämistä ajatellaan uusilla tavoilla ja toimintakulttuuria muutetaan liikunnallisemmaksi. Yhtenä keskeisenä toimintatapana on jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen hyödyntäminen. Vaikuttavan toiminnan aikaansaamiseksi toteutetaan useita samanaikaisia toimenpiteitä, jotka kytkeytyvät osaksi laajempia tarveperusteisia suunnitelmia. Kertaluontoisten toimenpiteiden sijaan suunnitellaan toimintaa, joka integroidaan toiminta osaksi yksikön toimintakulttuuria. Yksiköiden fyysistä aktiivisuutta tukevalla toimintakulttuurilla tarkoitetaan henkilöstön asenteita, toimintaa ja osaamista sekä yksikön olosuhteita, rakenteita, toimintatapoja ja johtamista. Liikunnallista toimintakulttuuria kehitetään yhdessä koko henkilöstön ja lasten kanssa.

Kehittäminen on suunnitelmallista ja organisoitua, ja sen tuloksia seurataan ja arvioidaan. Keskeistä kehittämisessä on toiminnan integroituminen arkeen, laaja-alainen kehittäminen ja yhdessä tekeminen.

Johtamisen rooli on merkittävä toimintakulttuurin muutoksessa. Henkilöstön osaamista johdetaan ja henkilöstö sitoutetaan toiminnan yhteiskehittämiseen.

Henkilöstön osaamisen lisääminen

Lisätään henkilöstön liikunta- ja hyvinvointiosaamista esimerkiksi koulutusten, seminaarien, yhteistyön ja verkostotapaamisten avulla. Vahvistetaan johtajien tietopohjaa liikunta- ja hyvinvointiosaamisen johtamisesta ja henkilöstön tukemisesta toimintakulttuurin muutoksessa esimerkiksi koulutusten, työpajojen ja Johtajan työkirjan käyttöönnoton avulla. Osaamisen kehittäminen on havaittu tehokkaaksi tavaksi liikunnallisen toimintakulttuurin muodostamiseksi.

Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan organisoiminen ja kuntakoordinaatio

Hankkeessa luodaan omalle kunnalle sopiva, varhaiskasvatuksen liikunnallistamista tukeva rakenne, joka mahdollistaa toiminnan kehittymisen ja laajenemisen sekä uusien varhaiskasvatusyksiköiden mukaan lähtemisen. Keskeistä on, että kunnan eri sektorit löytävät omat roolinsa siten, että työlle on yhteinen poikkihallinnollinen ohjaus ja koordinaatio.

Hakijoita pyydetään kuvaamaan hakemuksessaan Liikkuva varhaiskasvatuksen koordinaatio- ja ohjausjärjestelmät. Koordinaatioon ja ohjaukseen liittyvät 1) ohjausryhmä tai vastaava, 2) kunnan vastuhenkilö tai -henkilöt ja 3) yksikkökohtainen vastuuhenkilö tai vastuutiimi. Suunnitelmassa tulee kuvata myös näiden tahojen tehtävät, vastuut ja työnjako.

Kuntakoordinaattorin tehtävät jakautuvat sekä toiminnallisiin että hallinnollisiin tehtäviin. Koordinaatio pitää sisällään esimerkiksi toiminnan suunnittelun ja toimeenpanon, yksiköissä käyntejä, yhteistyön koordinoimista ja verkostokokousten järjestämisen, tapahtumien organisoimista, välineiden hankinnasta, koulutusten järjestämisen, viestinnän kaikilla tasoilla, resurssien koordinoimista ja budjetin seurannasta.

Hankkeet tähtäävät alusta lähtien sellaisiin toimenpiteisiin, joiden avulla toimintakulttuurin muutoksen on mahdollista vakiintua pysyväksi osaksi toiminnan rakenteita ja tulevaisuuden suunnitelmia. Esimerkiksi liikuntapäivien tai -retkien toistuvuus voidaan turvata asettamalla ne yksikkö- tai ryhmäkohtaiseen toiminnan vuosikelloon. Vakiintumista merkittävästi edistävää tekijää on toiminnan kirjaaminen osaksi kunnan strategiaa tai hyvinvointisuunnitelmaa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ja perheliikunta

Huoltajien tietoisuutta lisätään lasten fyysisen aktiivisuuden suosituksista sekä tehdään heidän kanssaan yhteistyötä päivittäisen liikkumistavoitteen saavuttamiseksi. Vasu-keskusteluissa käydään säännönmukaisesti läpi liikunnan merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Huoltajia kannustetaan yhteiseen liikuntaan lapsen kanssa sekä mahdollistamaan lapsen omaehtoinen ja ohjattu liikkuminen vapaa-ajalla erilaisissa sisä- ja ulkotiloissa. Järjestetään toiminnallisia vanhempainiltoja, joissa lapset pääsevät liikkumaan yhdessä vanhempiensa kanssa. Näin vanhemmille tulee näkyväksi, miten päiväkodin sisä- ja ulkotiloja käytetään monipuolisesti, ja miten päiväkodissa luodaan lapsille ominaisia ja mieluisia toiminnallisia työtapoja. Vahvistetaan kuvaa leikinomaisesta liikkumisesta.

Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja verkostoitumista. Perheitä kannustetaan omatoimiseen ja ohjattuun perheliikuntaan ja -liikkumiseen. Omatoimiseen liikkumiseen perheen kesken kannustetaan esimerkiksi lainattavilla retkirepuilla, perheliikuntapasseilla ja perheliikuntaneuvonnan kehittämisellä kunnassa. Ohjatun ja omatoimisen perheliikunnan järjestämisessä tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja liikuntatoimen, perhekeskustoimijoiden sekä paikallisten seurojen kanssa. Kannustetaan eri tahoja osallistumaan valtakunnallisiin perheiden yhteistä liikkumista tukeviin kampanjoihin.

Sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Hankkeissa tulee kiinnittää erityistä huomiota sukupuolisensitiiviseen liikkumisen edistämiseen sekä liikunnassaan erityistukea tarvitsevien ja sovellettuihin fyysisen aktiivisuuden mahdollisuuksiin. Kaikille lapsille mahdollistetaan monipuolinen liikunta ja varmistetaan myös tasa-arvo liikkumisen lopputuloksessa. Otetaan huomioon yksilö ja puretaan tiedostamattomia sukupuoleen liittyviä odotuksia siitä, miten eri sukupuolten tulisi leikkiä, ja millaista liikuntaa ehdotetaan ja minkälaisia liikuntatiloja eri sukupuolille tarjotaan. Lisätään myös eri ikäisten lasten keskinäisiä liikuntaleikkejä; tämä opettaa toisten huomioimiseen, purkaa sukupuolittuneita leikkirooleja, innostaa liikkumaan ja auttaa oppimisessa. Toiminnassa huomioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lähtökohdat ja syrjintää lasten ominaisuuksien takia ei hyväksytä; tämä opettaa erilaisuuden hyväksymistä. Hakijoita pyydetään kuvaamaan mahdollisimman konkreettisesti, miten sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on huomioitu hankkeen suunnitteluvaiheessa ja toimenpiteissä.

Kunnan koko varhaiskasvatus mukaan – perhepäivähoidosta yksityisiin

Liikkuvaan varhaiskasvatukseen voi lähteä mukaan heti alusta alkaen koko kunnan varhaiskasvatuksen voimin tai vaihtoehtoisesti asteittain laajentaen. Mikäli toiminta toteutetaan asteittain laajentaen koko kunnan varhaiskasvatukseen, tulee siitä esittää suunnitelma hankehakemuksessa.

Perhepäivähoito on varhaiskasvatuslain mukaisesti osa varhaiskasvatusta. Hankkeessa tulee huomioida perhepäivähoidon ominaislaatu ja hyödyntää sitä perhepäivähoidon liikunnallisen toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohdana. Kunnan tulee varmistaa, että perhepäivähoidossa olevilla lapsilla on monipuolinen pääsy liikuntaan innostaville leikkipaikoille kaikkina vuodenaikoina.

Kunnan tulee hakemuksessaan kuvata, miten kunta aikoo osallistua ja ottaa hankkeeseen mukaan yksityiset varhaiskasvatuksen järjestäjät.

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma hankkeiden tukena

Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelma tarjoaa varhaiskasvatukselle tukea ja välineitä lasten liikkumisen lisäämiseen sekä oman työn kehittämiseen varhaiskasvatussuunnitelman ja varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositusten pohjalta. Ohjelmaa toteutetaan varhaiskasvatusyksikköjen omista lähtökohdista, pienten askelten ideologialla sekä jatkuvan kehittämisen mallia hyödyntäen. Ohjelmaa toteutetaan yhteistyössä laajan asiantuntijaverkoston kanssa. Verkostomaisella toimintatavalla vahvistetaan valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen tason toimijoiden yhteistyötä sekä tukipalveluita liikkuvamman varhaiskasvatuspäivän toteuttamisessa.

Hankesuunnitteluun ja toiminnan kehittämiseen löytyy tukimateriaalia Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman internet-sivuilta osoitteesta <https://www.liikkuvavarhaiskasvatus.fi/fi/liikkuvavarhaiskasvatus> Ohjelmaan voi rekisteröityä maksutta.

Liikkuva perhe -ohjelma hankkeiden tukena

Liikkuva perhe -ohjelma tarjoaa tietoa ja tukea yhteistyöhön huoltajien kanssa sekä ideoita perheliikunnan käytännön toteutukseen. Hyödynnä ohjelman sisältöjä hankesuunnittelussa ja toiminnan kehittämisessä <https://www.liikkuvaperhe.fi>